

Lubuskie

Załącznik nr 2 do Uchwały nr 244/341/13
Zarządu Województwa Lubuskiego
z dnia 27.11.2013 r.

Formularz uwag i wniosków

projektu Programu Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego na lata 2017-2020

1. Muzeum Miejskie w Nowej Soli

Uwagi:

Lp.	Część dokumentu, do którego odnosi się uwaga (np. pkt., nr str. ...)	Treść uwagi (propozycja zmian)	Uzasadnienie uwagi	Rekomendacja Departamentu Infrastruktury Społecznej UMWL	Decyzja Zarządu Województwa Lubuskiego
1.	6.4., s. 48....	Postulat: poszerzenia katalogu placówek muzealnych o szczególnym znaczeniu dla rozwoju i popularyzacji kultury w regionie. 4.2. Muzeum Miejskie w Nowej Soli	Budowanie tożsamości regionu lubuskiego oparte musi być przede wszystkim na tradycji, w naszym przypadku związanej naturalnie z rzeką Odrą, która zapoczątkowała powstanie i rozwój tutejszych miast, wpływała na życie jej mieszkańców, kształtując ich byt. Dziedzictwo społeczno- kulturowe w tym zasoby przyrodniczo- historyczne związane z rzeką są bez wątpienia potencjałem, który wymaga odkrycia i pokazania. Zarówno instytucja Muzeum Miejskiego w Nowej Soli jak i samo miasto Nowa Sól dotychczasowy lider projektów budowy portów, marin przystani i statków rzecznych wykazują mocne zaangażowanie w popularyzację dziedzictwa	Brak rekomendacji	Uwaga odrzucona

		<p>kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego obszaru położonego w biegu środkowej Odry. Dzięki tym działaniom powstał unikatowy produkt turystyczny „Szlaki Doliny Środkowej Odry” na odcinku od dawnej twierdzy Glogów do twierdzy Kostrzyn nad Odrą.</p> <p>Plany powstania centralnego ośrodka muzealnego na tym odcinku rzeki Odry pojawiły się wraz z planami zagospodarowania turystycznego rzeki w roku 2004. Dzisiaj są kontynuacją szeroko zakrojonych działań na rzecz rewitalizacji rzeki i udostępnienia jej potencjału szerszemu gronu odbiorców z regionu i kraju. Rozpoczęcie funkcjonowania „Muzeum Środkowej Odry” jako nowego obiektu muzealnego, działającego przy Muzeum Miejskim w Nowej Soli jest pomysłem sprzyjającym rozwojowi takim planom. Sprzyja temu jego lokalizacja: bliskość nabrzeża portowego w Nowej Soli, przy którym cumują statki wycieczkowe, planowane sąsiedztwo centrum informacji turystycznej Szlaku Doliny Środkowej Odry oraz adaptacja na ten cel unikatowego obiektu byłego magazynu solnego – jednego z najstarszych zabytków z XVIII stulecia związanego z dziejami miasta i regionu.</p> <p>Projekt obejmuje dwa zadania: Zadanie 1. Adaptacja obiektu zabytkowego przy Placu Solnym, tj. dawnego Magazynu Solnego na Muzeum Środkowej Odry; Zadanie 2. Adaptacja obiektu historycznego przy ulicy Korzeniowskiego na Centrum Informacyjne Doliny Środkowej Odry.</p> <p>Dla planowanego Muzeum Środkowej Odry opracowano szczegółowy scenariusz wystawy stałej, która będzie bazowała na czterech wątkach tematycznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Dziedzictwo kulturowe środkowej Odry</i> 	
--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> • <i>Walory przyrodniczo-geograficzne środkowej Odry</i> • <i>Tradycje warzelnicze w Nowej Soli</i> • <i>Tradycje winiarskie na Ziemi Lubuskiej</i> <p>Celem ekspozycji będzie popularyzacja dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego obszaru położonego w środkowym biegu Odry. Ekspozycja w oparciu o muzealia oraz nowoczesne środki audiowizualne będzie charakteryzować się unikatowością i innowacyjnością. Rozbudowany program dydaktyczny i prace badawcze poszerzą dotychczasową ofertę edukacyjną Muzeum Miejskiego dla dzieci i młodzieży szkolnej w postaci interaktywnych lekcji muzealnych, zajęć laboratoryjnych oraz terenowych zajęć realizowanych w partnerstwie ze <i>Stowarzyszeniem Odra dla turystów</i> – operatorem odrzańskich statków wycieczkowych. Planuje się także nawiązanie ścisłej współpracy z innymi instytucjami muzealnymi położonymi w miejscowościach nadodrzańskich celem wymiany ekspozycyjnej oraz popularyzacji tradycji kulturowych regionu.</p> <p>Ocenia się, że liczba zwiedzających Muzeum Środkowej Odry może osiągnąć 8000 osób w skali roku.</p>		
--	--	--	---	--	--

2. Lubuski Teatr im. L. Kruczkowskiego w Zielonej Górze

Uwagi:

Lp.	Część dokumentu, do którego odnosi się uwaga (np. pkt., nr str. ...)	Treść uwagi (propozycja zmian)	Uzasadnienie uwagi	Rekomendacja Departamentu Infrastruktury Społecznej UMWL	Decyzja Zarządu Województwa Lubuskiego
1.	6.4.4. Inwestycje w Teatry, s.50	Zakres zamierzenia inwestycyjnego obejmuje wykonanie obiektu	Zawarty w Projekcie Programu opis planowanego zadania inwestycyjnego nie zawiera istotnych	Uwaga zasadna	Uwaga przyjęta

Modernizacja Lubuskiego Teatru	użytkowanego jako Scena Letnia z odpowiednim zapleczem technicznym, scenę lalkową dla dzieci i młodzieży z możliwością stałej ekspozycji lalek. W obiekcie powstaną także pomieszczenia techniczne i magazynowe towarzyszące planowanej rozbudowie i wkomponowane w układ funkcjonalny obiektu. Celem uzupełnienia zdiagnozowanego braku miejsc oprócz stworzenia dwóch scen z widowniami, część pomieszczeń będzie wykorzystywana na potrzeby ekspozycji lalek i zajęcia warsztatowo-dydaktyczne dla dzieci i młodzieży. W obiekcie powstaną także szatnie, zostanie zainstalowana klimatyzacja, przystosowania dla osób niepełnosprawnych i pełne zabezpieczenia p.pożarowe. Obiekt zostanie połączony łącznikiem z obecną siedzibą Teatru.	elementów zamierzenia. Zakres rzeczowy planowanej inwestycji wynika z przeprowadzonej diagnozy potrzeb, konieczności rozszerzenia oferty spektakli lalkowych, działań otwartych-plenerowych i braku możliwości rozwoju Teatru w obecnej siedzibie.	
--------------------------------	---	--	--

3. Fundacja Parku Kulturowego Grodzisko w Wicinie

Uwagi:

Lp.	Część dokumentu, do którego odnosi się uwaga (np. pkt., nr str. ...)	Treść uwagi (propozycja zmian)	Uzasadnienie uwagi	Rekomendacja Departamentu Infrastruktury Społecznej UMWL	Decyzja Zarządu Województwa Lubuskiego
1.	Punkt 6.1., s. 32	„Grodzisko w Wicinie” (2013 r.)	Park Kulturowy Grodzisko w Wicinie został utworzony 30 czerwca 2013 roku Uchwałą nr XXVI/254/13 Rady Miejskiej w Jasieniu.	Uwaga zasadna	Uwaga przyjęta
2.	Punkt 6.4.8., s. 52-53	„Centrum Archeologiczne” w Wicinie. Grodzisko w Wicinie to wyróżniająca się do dziś w krajobrazie pozostałość grodu ludności kultury łużyckiej z okresu	Barzo dziękujemy za ujęcie w Programie Rozwoju Kultury „Centrum Naukowo-Badawczo-Edukacyjno-Turystycznego Grodzisko w Wicinie”, wpisanego jako produkt wizerunkowy do Programu Rozwoju	Uwaga zasadna (rekomendacja ujęcia w Programie)	Uwaga przyjęta

	<p>halszackiego. Zlokalizowane jest w pobliżu wsi Wicina, w północnej partii utworzonego przez Gminę Jasień w 2013 roku Parku Kulturowego Grodzisko w Wicinie.</p> <p>Gród został założony około połowy VIII wieku p.n.e. (750 rok p.n.e.), a kres jego funkcjonowania wiąże się z najazdem koczowniczego plemienia Scytów w 2. połowie VI wieku p.n.e. (po 571 roku p.n.e.), w wyniku którego został wyrabowany i spalony.</p> <p>Badania archeologiczne wykazały, że jest to obiekt niezwykle cenny dla dziedzictwa kulturowego naszego województwa. Dokonane odkrycia pozwoliły na dość dobre rozpoznanie struktury zabudowy grodu oraz jego chronologii i przynależności kulturowej. Wyniki badań w znacznym stopniu umożliwiają poznanie kultury materialnej społeczności zamieszkującej tu na przestrzeni 150-200 lat. Wybór miejsca lokacji grodu, organizacja i sposób jego budowy (zarówno wałów obronnych, jak i majdanu), organizacja warsztatów produkcyjnych, biegłość rzemieślników (której świadectwem jest ogromny zbiór zabytków, przede wszystkim z brązu, ale i z żelaza, złota, kości, kamienia, gliny), świadczą o niezwykle wysokim poziomie rozwoju gospodarczego i społecznego tej ludności. Fakty te skłaniają archeologów do przyjęcia hipotezy, że gród był w tamtych czasach faktorią prowadzącą wymianę handlową co najmniej z terenami położonymi na południu oraz ośrodkiem zaspakajającym potrzeby swoje i</p>	<p>Lubuskiej Turystyki do 2020 roku i do Kontraktu Terytorialnego Województwa Lubuskiego na lata 2014-2023.</p> <p>Jednakże w obecnych realiach realizacja tego projektu może zostać zapoczątkowana jedynie poprzez utworzenie „Centrum Archeologicznego” na terenie wsi Wicina.</p> <p>W tej sprawie wystosowaliśmy w grudniu 2017 roku, do Dyrektora Departamentu Infrastruktury Społecznej UMWL pismo z prośbą o rozważanie takiej możliwości – przesyłamy jego kopię w załączeniu. Przeprowadzenie koniecznych prac remontowo-budowlanych i podniesienie standardu infrastruktury spowoduje, że dostęp do „Centrum Archeologicznego” uzyskają nie tylko organizacje społeczne i Muzeum, które będzie mogło zwiększyć zakres swoich działań, zwłaszcza w odniesieniu do edukacji, ale również lokalne społeczności i turyści. Natomiast z punktu widzenia nie tylko archeologów ogromne znaczenie będzie miała możliwość opracowania zabytków archeologicznych z badań grodziska w Wicinie.</p> <p>Niezwykle istotna będzie współpraca z uczelniami wyższymi w zakresie odbywania praktyk przez studentów archeologii, przede wszystkim z Instytutu Archeologii UAM w Poznaniu, Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, ale także studentów historii Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz udział kadry naukowej w opracowywaniu materiałów i recenzowaniu dokonań.</p> <p>Obecnie, wraz z Instytutem Archeologii UAM w Poznaniu składamy do Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki wniosek: „Wicina - polskie Pompeje pod popiołami spalonego grodziska. Opracowanie zabytków materialnych, część 1”.</p>		
--	--	---	--	--

		<p>mieszkańców tego mikroregionu osadniczego.</p> <p>Zabytki archeologiczne z badań grodziska zgromadzone zostały na terenie nieruchomości Wicina 41. Przedsięwzięcie to będzie realizowane przez Fundację Parku Kulturowego Grodzisko w Wicinie i Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze z siedzibą w Świdnicy, które podejmują wspólne działania w celu zachowania i propagowania dziedzictwa archeologicznego naszego województwa. Możliwe to będzie poprzez poprawę infrastruktury, stworzenie odpowiednich warunków organizacyjnych i technicznych do opracowania materiałów zabytkowych oraz prowadzenia badań naukowych i działań edukacyjnych, które umożliwią rozwój turystyki w gminie i województwie.</p> <p>Duże znaczenie ma ulokowanie „Centrum Archeologicznego” na wsi. Zwiększenie dostępności do kultury będzie impulsem dla tej społeczności do podejmowania działań służących podnoszeniu własnego statusu społecznego i ekonomicznego, jednocześnie wspomagających działalność Centrum.</p> <p>Utworzenie „Centrum Archeologicznego w Wicinie” umożliwi spełnienie obowiązku wobec nauki i społeczeństwa poprzez opracowanie materiałów zabytkowych oraz prowadzenie działalności edukacyjnej, zwłaszcza wśród młodego pokolenia, które przejmie kiedyś zarządzanie tym dziedzictwem.</p>		
--	--	--	--	--

		<p>Tak samo istotne jest, aby ten niezwykle ważny dla województwa lubuskiego zabytek znalazł należną mu opiekę i ochronę i stał się wizerunkiem naszego województwa – przykładem dbałości o dziedzictwo kulturowe.</p>			
--	--	--	--	--	--

4. Gmina Strzelce Krajeńskie

Uwagi:

Lp.	Część dokumentu, do którego odnosi się uwaga (np. pkt., nr str. ...)	Treść uwagi (propozycja zmian)	Uzasadnienie uwagi	Rekomendacja Departamentu Infrastruktury Społecznej UMWL	Decyzja Zarządu Województwa Lubuskiego
1.	<p>6.4 Wspieranie działań sprzyjających rozwojowi infrastruktury kultury – str.47-56</p>	<p>Wpisanie na listę działań sprzyjających rozwojowi infrastruktury kultury, przedsięwzięcia pod nazwą: “Renowacja średniowiecznych murów obronnych (z zagospodarowaniem terenów przyległych) oraz utworzenie muzeum w Strzelcach Krajeńskich”</p>	<p>Układ urbanistyczny miasta Strzelce Krajeńskie oraz zabytkowe średniowieczne mury (zachowane w niemal całym obwodzie wraz z Basztą Więzienną i Bramą Młyńską oraz basztami lupinowymi) należy zaliczyć do cenniejszych zabytków województwa lubuskiego i jednej z głównych atrakcji turystycznych. Brak odpowiednich środków finansowych na odrestaurowanie murów, zagospodarowanie terenów wokół murów i utworzenie muzeum, powoduje że potencjał miasta jako atrakcji kulturalnej pozostaje niewykorzystany. Dziedzictwo kulturowe miasta Strzelce Krajeńskie jest podkreślane w wielu dokumentach strategicznych województwa lubuskiego, a nie uwzględnienie go w Programie Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego na lata 2017-2020 powoduje, że dokumenty te stają się wewnętrznie niespójne.</p>	<p>Uwaga zasadna (rekomendacja ujęcia w Programie)</p>	<p>Uwaga przyjęta</p>

		<p>Zgłoszone przedsięwzięcie wpisuje się w projekt Programu Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego na lata 2017-2020", w którym na str. 34 zapisano „W stosunku do innych województw w lubuskim sieć muzeów jest słabo rozwinięta.” oraz na str. 35: „Stąd wywodzi się potrzeba kreowania nowych, bądź upowszechniania i wspierania finansowego i doradczo-naukowego istniejących w województwie szlaków turystyczno historycznych, a także szerszego wykorzystania w turystyce dziedzictwa, uwzględniając wartość historyczną, atrakcyjność wizualną, położenie geograficzne. Na szczególne uwzględnienie zasługuje tu uwydatnianie i eksponowanie ochrony całych zabytków, stanowiących kompleksy zabytkowe, jak chociażby zespoły rezydencjonalne parkowo-palacowe, układy urbanistyczne, obiekty kultu religijnego wraz z ich artystycznymi zasobami. [...] Taka oferta dziedzictwa kulturowego województwa może stać się jego znakami firmowymi.”</p> <p>Znaczenie Strzelec Krajeńskich na mapie kulturalnej województwa zostało podkreślone również poprzez wpisanie na listę przedsięwzięć podstawowych Kontraktu Terytorialnego projektu pn. „Renowacja średniowiecznych murów obronnych wraz z zagospodarowaniem terenów przyległych w Strzelcach Krajeńskich”, (który zakłada renowację średniowiecznych murów, zagospodarowanie terenów wokół murów oraz utworzenie Muzeum Fortyfikacji Miejskich i centrum twórczości lokalnej) w</p>		
			<p>Brak rekomendacji dla utworzenia Muzeum Fortyfikacji</p>	<p>Uwaga odrzucona</p>

		<p> priorytety/części: „Wsparcie obszaru kultury w województwie lubuskim poprzez realizację projektów infrastrukturalnych kluczowych dla rozwoju regionu i państwa, służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego”. Kontrakt Terytorialny dla regionu lubuskiego został podpisany 14 listopada 2014 r. (zatwierdzony przez radę Ministrów 13 listopada 2014 r. Uchwałą numer 219). W ramach jego aktualizacji i rozszerzenia w zakresie inwestycji w obszarze kultury i dziedzictwa, projekt gminy Strzelce Krajeńskie znalazł się w gronie istotnych dla rozwoju regionu inwestycji zgłoszonych przez Zarząd Województwa Lubuskiego i został ujęty w załączniku 1 b jako pozycja: "Wsparcie obszaru kultury w województwie lubuskim poprzez realizację projektów infrastrukturalnych kluczowych dla rozwoju regionu i państwa, służących rozwojowi kultury i dziedzictwa narodowego" w Aneksie do Kontraktu. Rekomendacja dla projektu ze strony MKiDN zostało przekazane w korespondencji skierowanej do Marszałków województw z 20 kwietnia 2017 r. (znak: DRP-IV.635.19.2017.PP5 IK 234661). Projekt pt. „Renowacja średniowiecznych murów obronnych wraz z zagospodarowaniem terenów przyległych oraz utworzenie muzeum w Strzelcach Krajeńskich” złożony w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko otrzymał wysoką ocenę ale nie zakwalifikował się do dofinansowania – co potwierdza potencjał projektu na poziomie kraju. </p>		
--	--	---	--	--

			<p>W dokumentach strategicznych województwa lubuskiego potencjał kulturowy i turystyczny Strzelec Krajeńskich został podkreślony w:</p> <p>1) Zmianie Planu zagospodarowania województwa lubuskiego z 2012r. – gdzie zaznaczono, że „Do głównych atrakcji turystycznych regionu lubuskiego zaliczyć można zabytkowe układy przestrzenne w miastach i gminach (w tym fortyfikacje, rozplanowanie)”, a Szlak Średniowiecznych Fortyfikacji Miejskich zaliczono potencjalnie do Szlaków turystyki krajoznawczej o znaczeniu krajowym. Ponadto wśród proponowanych szlaków turystycznych i krajoobrazowych znalazł się Szlak gotyckich kościołów farnych - z średniowiecznym kościołem parafialnym w Strzelcach Krajeńskich. Na str. 235 dokumentu miasto Strzelce Krajeńskie zaliczono do najcenniejszych zasobów materialnych województwa pod względem założeń urbanistycznych – jako zabytek o znaczeniu ponadregionalnym, razem ze średniowiecznymi murami miejskimi (zabytki architektury militarnej), natomiast kościół farny określono jako obiekt sakralny o znaczeniu europejskim. Dłatego w rozdz.19 opisywanego dokumentu, pt. „Rekomendacje do <<Koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju>>” zapisano: „w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków należy dążyć do: [...] uwzględnienia w Krajowym Programie Ochrony Zabytków, zabytkowych układów urbanistycznych wykazanych w planie województwa, ze szczególnym</p>		
--	--	--	--	--	--

		<p>uwzględnieniem takich miast, jak: Bytom Odrzański, Drezdenko, Gorzów Wlkp. („Nowe Miasto”), Łagów Lubuski, Międzyrzecz, Kożuchów, Osno Lubuskie, Strzelce Krajeńskie, Świebodzin i Zielona Góra.</p> <p>2) w Programie Opieki nad Zabytkami Województwa Lubuskiego na lata 2017-2020 przyjętym w 2017r, zapisano, że Strzelce Krajeńskie należą do cenniejszych zespołów urbanistycznych na terenie województwa lubuskiego, a gotycki kościół farny w Strzelcach Krajeńskich zaliczono do grupy najstarszych zachowanych zabytków architektury sakralnej w województwie. W dokumencie przedstawiono również zabytki architektury militarnej: Średniowieczne mury miejskie wraz z bramami, basztami łupinowymi oraz cylindrycznymi basztami prochowymi lub więziennymi, które zachowały się w pełnych obwodach w Kożuchowie, Osnie Lubuskim i Strzelcach Krajeńskich. Wspomniano również o miejscowości Danków w Gminie Strzelce Krajeńskie: „Rzadkim przykładem jest zespół obwarowań Dankowa, średniowiecznego miasteczka. Składają się na nie fosa i wały ziemne oraz nasypy po drewnianych strażnicach.” (str.41) W dokumencie uwzględniono również wkład Strzelec Krajeńskich w realizację poprzedniego programu poprzez remont zabytków, publikacje dot. dziedzictwa kulturowego oraz wykorzystywanie potencjału dziedzictwa kulturowego, wzmocnienie działania marketingowego regionu –</p>	
--	--	--	--

		<p>promocja szlaków turystycznych: Miejski Szlak Historyczny w Strzelcach Krajeńskich (dwie oznakowane trasy), Jarmark Strzelecki (turniej rycerski, pokazy dawnego rzemiosła, korowód mieszkańców w średnio-wiecznych mieszczkańskich strojach).</p> <p>3) Jednym z głównych produktów wizerunkowych Programu Rozwoju Lubuskiej Turystyki do 2020 roku, jest produkt „Militaria i Fortyfikacje”, którego jednym z istniejących elementów jest zespół średnio-wiecznych fortyfikacji miejskich w Strzelcach Krajeńskich. Proponowane do wpisania do Programu Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego na lata 2017-2020 przedsięwzięcie, dotyczy renowacji średnio-wiecznych murów obronnych, zagospodarowanie terenu wokół murów oraz utworzenia Muzeum Fortyfikacji Miejskich i centrum twórczości lokalnej. Cel główny zgłaszanego przedsięwzięcia jest zbieżny i realizuje następujący cel priorytetowy nr III „Rozwój Produktów Turystycznych” oraz cel IV „Rozwój infrastruktury turystycznej”, gdyż jednym z zadań jest utworzenie nowego produktu na poziomie regionalnym związanym z architekturą obronną na ziemi lubuskiej.</p> <p>4) Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 - Zgłaszane przedsięwzięcie wpisuje się w cel strategiczny nr 1 „Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna”, który będzie realizowany przez poszczególne cele operacyjne jednym z</p>		
--	--	--	--	--

			<p>nich jest Cel 1.7: Rozwój potencjału turystycznego województwa". Powyższy cel posiada następujące kierunki interwencji, w które wpisuje się przedsięwzięcie związane z renowacją średniowiecznych murów obronnych oraz utworzeniem Muzeum Fortyfikacji Miejskich w Strzelcach Krajeńskich. Cel 1.7: Rozwój potencjału turystycznego województwa". a) Rozwój różnych rodzajów turystyki: -tworzenie i kreowanie produktów turystycznych w regionie ze szczególnym naciskiem na te, które mają szansę stać się markowymi dla województwa, - rozwój turystyki w oparciu o dziedzictwo kulturowe i walory naturalne (w tym Park Muzakowski), militarnej (w tym Międzyrzecki Rejon Umocniony) i enoturystyki („Lubuski Szlak Wina i Miodu”). Przedsięwzięcie wpisuje się również w cel strategiczny nr 3 „Społeczna i terytorialna spójność regionu” który będzie realizowany przez poszczególne cele operacyjne jednym z nich jest Cel 3.3: „Zapewnienie różnorodnej oferty kulturalnej i sportowej”, w następujące kierunki interwencji: b) Wspieranie tworzenia, rozbudowy i modernizacji instytucji kultury oraz poprawy ich wyposażenia w niezbędny sprzęt. c) Poprawa dostępności do zasobów dziedzictwa kulturowego, także z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjnych (e- muzea, e- biblioteki itp.), d) Rozszerzenie oferty usług kulturalnych przez odpowiednie instytucje (szersze otwarcie się na potencjalnych odbiorców).</p>		
--	--	--	--	--	--

<p>Ponadto potencjał kulturalny (dziedzictwa kulturowego) oraz turystyczny Strzelec Krajeńskich został doceniony w skali województwa poprzez przyznanie nagród i wyróżnień:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Festiwal Piosenki Żeglarskiej "Keja" - Lubuska Perła Turystyczna 2010r., - Nagroda Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków „Lubuskie Konserwacje 2011” – nagroda dla Gminy Strzelce krajeńskie za kompleksowe prace konserwatorsko-restauratorskie przy pomniku L. Nostera w Strzelcach Krajeńskich, - Nagroda Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków „Lubuskie Konserwacje 2017” – nagroda dla Gminy Strzelce Krajeńskie za przeprowadzenie w latach 2011-2014 prac remontowo-budowlanych oraz konserwatorskich w obrębie fortyfikacji Strzelec Krajeńskich oraz adaptacji Baszty Czarownic i Bramy Młyńskiej na cele użytkowe, - Zespół średniowiecznych fortyfikacji obronnych w Strzelcach Kraj.- tytuł Lubuskiej Perły Turystycznej w 2017r. 																																																																																																																																																																													

5. Strzelecki Ośrodek Kultury w Strzelcach Krajeńskich

Uwagi:

Lp.	Część dokumentu, do którego odnosi się uwaga (np. pkt., nr str. ...)	Treść uwagi (propozycja zmian)	Uzasadnienie uwagi	Rekomendacja Departamentu Infrastruktury Społecznej UMWL	Decyzja Zarządu Województwa Lubuskiego
	<p>Program Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego na lata 2017-2020, Rozdział 6.4 Wspieranie działań sprzyjających rozwojowi infrastruktury kultury</p>	<p>W rozdziale- "Wspieranie działań sprzyjających rozwojowi infrastruktury kultury" proponujemy wpisać "Niwelowanie dysproporcji pomiędzy rozwojem kulturalnym południa a północy województwa lubuskiego".</p>	<p>W rozdziale "Wspieranie działań sprzyjających rozwojowi infrastruktury kultury" nie znalazł się żaden zapis o rozbudowie/poszerzeniu oferty kulturalnej instytucji kultury na północy województwa lubuskiego, w szczególności zaś instytucji w gminach do 20 tys. Mieszkańców, tym samym widzimy tam znaczącą dysproporcję pomiędzy inwestowaniem w rozwój infrastruktury kultury na południu województwa w stosunku do północy, która jest finansowana w mniejszym zakresie. Na południu województwa znajduje się Regionalne Centrum Animacji Kultury, z którym współpracują mniejsze ośrodki z całego województwa. Na północy nie ma ani jednej instytucji tego szczebla, która spełniałaby podobną rolę, a tym samym ułatwiała mniejszym ośrodkom rozwój i dostęp do oferty kulturalnej dla mieszkańców. Widzimy tu konieczność zwiększenia nakładów na poprawę infrastruktury ośrodków północy województwa lubuskiego, dzięki któremu oferta północy województwa będzie mogła dorównać ofercie południa województwa. Proponujemy tu wpisanie rozbudowy Strzeleckiego Ośrodka Kultury, który obecnie pełni ważną rolę rozwoju w</p>	<p>Brak rekomendacji</p>	<p>Uwaga odrzucona</p>

			<p>północnej części województwa (kilkadziesiąt sekcji zainteresowań, organizacja powiatowych przeglądów PRO ARTE będących wstępem do wojewódzkich organizowanych przez RCAK, biora w nich udział często zespoły spoza powiatu strzelecko-drezdeńskiego). W naszym regionie nie istnieje ponadto możliwość rozwoju zainteresowań artystycznych takich jak np. Ceramika, malarstwo, rysunek ze względu na brak pracowni, które umożliwiłyby rozwój w tych kierunkach, co wpływa negatywnie na możliwość rozwoju artystycznego dzieci, młodzieży i dorosłych i zwiększa dysproporcję pomiędzy rozwojem artystycznym mieszkańców północy województwa w stosunku do południa. Dzięki rozbudowie Ośrodka na północy Lubuskiego nastąpi zmniejszenie dysproporcji, niwelowanie dyskryminacji odbiorców kultury z północy województwa. Ponadto ww. Działania wpisują się w Narodową Strategię Rozwoju Kultury przygotowaną przez MKiDN, która mówi o "Zmniejszeniu dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury".</p>		
--	--	--	--	--	--

6. Fundacja Pałac Bojadła

Uwagi:

Lp.	Część dokumentu, do którego odnosi się uwaga (np. pkt., nr str. ...)	Treść uwagi (propozycja zmian)	Uzasadnienie uwagi	Rekomendacja Departamentu Infrastruktury Społecznej UMWL	Decyzja Zarządu Województwa Lubuskiego
1.	Str. 35 Po akapicie „Ranga placówek o prawnym statusie muzeum...”	Postulujemy dodać akapit: „Istotną rolę w ochronie dziedzictwa kulturowego pełnią również organizacje pozarządowe, których celami statutowymi jest m.in. ochrona i popularyzacja wiedzy o zabytkach regionu, tj. lokalne oddziały Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, Fundacja Pałac Bojadła, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kozuchowskiej, Fundacja Karoląt i in.”	Konsultowany dokument, mimo, iż jako mocne strony w analizie SWOT podkreśla wyższy od średniej krajowej wskaźnik organizacji pozarządowych działających w sferze kultury w przeliczeniu na mieszkańca, nie odnosi się w żaden sposób do działań III sektora. Fundacja Pałac Bojadła bardzo aktywnie działa w zakresie ochrony zabytków, za co dwukrotnie otrzymała wyróżnienia Narodowego Instytutu Dziedzictwa – za organizację mobilnej, multimedialnej wystawy „Rezydencje Środkowego Nadodrza i ich słynni mieszkańcy” (2016) oraz za projekt „Edukacja seniorów z Gminy Bojadła w zakresie ochrony zabytków” (2017). Fundacja prowadzi z Narodowym Instytutem Dziedzictwa stałą współpracę m.in. w zakresie zaginionych/skradzionych elementów wyposażenia lubuskich zabytków. Promuje również dobre praktyki konserwatorskie (m.in. rewitalizacja zabytków w oparciu o materiał historyczny), za co jej Fundator otrzymał prestiżową nagrodę „Zabytek Zadbane” od Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Fundacja jest również organizatorem kilkunastu eventów oraz publikacji	Uwaga zasadna	Uwaga przyjęta

			<p>związanych z ochroną i popularyzacją dziedzictwa kulturowego regionu. Organizacja prowadzi szeroko zakrojoną działalność edukacyjną w zakresie ochrony zabytków, kierowaną do osób w każdym wieku, niezależnie od posiadanych kompetencji, sprawności fizycznej, intelektualnej i rozwojowej oraz całych rodzin, skupiając się na popularyzowaniu wiedzy na temat szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego regionu. Przyjęty profil programu edukacyjnego wynika z przeświadczenia, iż edukacja taka nie tylko pogłębia wrażliwość i buduje poczucie więzi z lokalnym dziedzictwem, ale także – w szerszej perspektywie – przyczynia się do ochrony dziedzictwa kulturowego regionu.</p>	Uwaga zasadna	Uwaga przyjęta
2.	<p>s. 36 – po akapicie „Należy dążyć do tego, aby znaczna część zabytków, określonych jako atrakcyjne dla większości, poddawana była modernizacji, adaptacji, remontom i rozbudowie, mogła uzyskać aprobatę społeczną i tym samym znaleźć uzasadnienie dla swojego trwania, co znacznie wzmocni wsparcie dla ich ochrony”</p>	<p>Postulujemy dodać: Przykładem może być realizacja projektu „Rewitalizacja pałacu w Bojadłach z przeznaczeniem na cele kulturalne”</p>	<p>Wykonany przez Fundację Pałac Bojadła projekt rewitalizacji barokowego pałacu w Bojadłach z unikatowym w skali kraju, a nawet zachodniego pogranicza, rokokowym wystrojem elewacji, zakłada adaptację obiektu w przeznaczenie go <u>w całości na cele publiczne</u>, jako centrum działań kulturalnych, w którym znajdować się będzie jedyne w regionie muzeum wewnątrz pałacowych, multimedialna ekspozycja poświęcona lubuskim rezydencjom. Ponadto powstanie biblioteka z unikatowym, międzynarodowym księgozbiorem oraz sale warsztatowo-konferencyjne. Projekt rewitalizacji i adaptacji pałacu w drodze konkursu w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 Osi Priorytetowej 4 –</p>	Uwaga zasadna	Uwaga przyjęta

				<p>Srodowisko i kultura dla Działania 4.4 Zasoby kultury i dziedzictwa kulturowego dla Poddziałania 4.4.1 Zasoby kultury i dziedzictwa kulturowego – projekty realizowane poza formułą ZIT, po zakończeniu procedury odwoławczej uzyskać taką samą ilość punktów co Regionalne Centrum Animacji Kultury, jednak nie uzyskał dofinansowania. Liczba punktów przyznanych przez komisję ekspercką potwierdza jednak znaczenie projektu dla rozwoju kultury w województwie lubuskim.</p>		
<p>Str. 37, pkt 9 Po zdaniu: „9. Udoskonalenie dziedzictwa kulturowego województwa poprzez realizację projektów mających na celu powstanie infrastruktury, umożliwiającej jego prezentację i promocję, digitalizację zasobów, w tym realizacja kulturowych szlaków tematycznych, obejmujących i najważniejsze i z punktu widzenia wartości historyczno-kulturowej”</p>	<p>postulujemy dodać: ..., jak np. istniejący szlak architektury rezydencjonalnej regionu pod nazwą „Palace i parki Środkowego Nadodrza”.</p>	<p>Palace i parki Środkowego Nadodrza to szlak, który już istnieje, jego celem jest promowanie i udostępnianie wiedzy na temat istotnych zabytków regionu. W ciągu 4 lat zrealizowano 3 etapy projektu, dzięki Środkom Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Województwa Lubuskiego. Rosnące zainteresowanie szlakiem najwyraźniej przedstawia się w liczbach – każdego roku, począwszy od 2015, ponad dwukrotnie rośnie liczba osób odwiedzających stronę. Na koniec roku 2017 odnotowano ponad 40 000 wejść na stronę w kraju i za granicą (po Polsce najwięcej wejść na stronę odnotowano w Stanach Zjednoczonych, Niemczech, Ukrainie, Wielkiej Brytanii i Rosji). Przedsięwzięcie ma więc ogromny potencjał zwrócenia uwagi światowej na powstały kulturowy szlak tematyczny regionu.</p>	<p>Uwaga zasadna</p>	<p>Uwaga przyjęta</p>		
<p>Po pkt. 6.4.9 (s. 53)</p>	<p>Postulujemy dodać pkt. 6.4.10 „Rewitalizacja pałacu w Bojadłach wraz z przeznaczeniem na cele kulturalne”</p>	<p>Ad. postulowanego punktu 6.4.10: Pkt. 6.4 konsultowanego dokumentu mówi: „Infrastruktura kulturalna jest</p>	<p>Brak rekomendacji</p>	<p>Uwaga odrzucona</p>		

	<p>Pałac w Bojadlach to jedna z najwspanialszych rezydencji barokowych na Ziemi Lubuskiej, ze szczególnej urody rokokowym wystrojem elewacji wykonanym przez pierwszorzędną warsztat sztuczniarstwa m.in. w Poczdamie, pałacu królewskim we Wrocławiu i klasztorze cystersów w Henrykowie – dekoracja kaplicy Św. Marii Magdaleny (Dominicus Merck). W sytuacji znacznego zniszczenia pałaców w Goszczu oraz Brzezince, zniszczeniu dekoracji rokokowej pałacu królewskiego we Wrocławiu, Bojadla pozostają najlepiej zachowaną rezydencją będącą recepcją rokoko fryderycjańskiego na Dolnym Śląsku. Szczególnie cenne jest to, że zachowane jest w swoim kształcie XVIII-wiecznym, w pełni zachowanym krajobrazie kulturowym wsi. Unikatowe założenie urbanistyczne, którego dominantą jest pałac, składa się z parku, dwóch kordegard i dwóch oficyn barokowej i klasycystycznej, barokowej leśniczówki oraz domku ogrodnika oraz XVIII-wiecznych budynków gospodarczych.</p> <p>Obiekt posiada szczególne znaczenie dla lokalnego dziedzictwa kulturowego. W Lubuskim jest nieduża liczba obiektów, które zachowały dużą część oryginalnych elementów wystroju oraz konstrukcji z XVIII-wieczną konstrukcją stropów oraz więźby dachowej. Projekt obejmuje całościową rewitalizację obiektu wraz z utworzeniem w nim instytucji kultury, w tym jedynego w regionie muzeum wnętrz pałacowych, ekspozycję poświęconą wybitnym</p>	<p>istotnym elementem warunkującym dostępność do oferty kulturalnej regionu. Jej rozwój w znacznym stopniu decyduje o konkurencyjności kulturalnej województwa. W celu zwiększenia atrakcyjności i dostępności oferty należy poprawiać stan istniejących obiektów i ich wyposażenia technicznego, co może ułatwić dostępność do tych nich oraz uatrakcyjnić ich ofertę.</p> <p>Potrzebne jest także wdrożenie nowoczesnych form prezentacji oferty (poprzez multimedia, digitalizację, wprowadzenie interaktywnych form ekspozycji zasobów, zwiększenie otwartości muzeów poprzez większą aktywizację odbiorców etc.). Takie działania pozwolą dostosować ofertę kulturalną do zmieniających się oczekiwań mieszkańców województwa i odwiedzających je turystów.</p> <p>Zaobserwowano również konieczność przeciwdziałania postępującej degradacji lubuskich zabytków" (s. 47)</p> <p>W tym kontekście projekt rewitalizacji Pałacu w Bojadlach wraz z adaptacją na cele kulturalne w pełni realizuje założenia dokumentu. Podniesie konkurencyjność kulturalną regionu, zwiększy atrakcyjność i dostępność oferty kulturalnej, zwłaszcza dla mieszkańców regionu spoza dużych ośrodków miejskich. Poprawi stan istniejącego obiektu i wyposażenia technicznego oraz wdroży nowoczesne formy prezentacji. Interaktywny charakter ekspozycji planowanej w obiekcie zwiększy aktywność potencjalnych odbiorców treści kulturowych.</p>	
--	---	--	--

	<p>kobietom w historii regionu oraz nowoczesną, multimedialną wystawę interaktywną „Pałace i Parki Środkowego Nadodrza”. Ponadto w pałacu znajdą się czytelnia naukowa wraz z pracownią digitalizacyjną oraz wielofunkcyjne sale, w których odbywać się będą różnego rodzaju warsztaty edukacyjne, szkolenia, konferencje naukowe, koncerty oraz projekcje filmowe. Projekt przewiduje przede wszystkim utworzenie nowego muzeum o wyjątkowo wartościowej kolekcji w zakresie użytkowej sztuki dawnej w regionie.</p>	<p>Ponadto, jak czytamy w dokumencie: „Stan techniczny wielu zabytków oraz innych obiektów kultury ulega stalemu pogorszeniu, co utrudnia ich właściwe wykorzystanie oraz promocję walorów historycznych i estetycznych. Stąd też, wspierane będą działania mające na celu ochronę i zachowanie obiektów zabytkowych i zasobów kultury. Dofinansowane zostaną inwestycje w zakresie poprawy stanu technicznego obiektów, zespołów zabytków i zasobów kultury” (s. 57). Realizacja projektu, zaawansowanego i pozytywnie ocenionego przez komisję ekspercką RPO Lubuskie, poprawi stan unikatowego w skali regionu zabytku (jako jedyny posiada rokokowy wystrój elewacji najlepszego europejskiego warsztatu), przez co możliwe będzie jego właściwe wykorzystanie oraz promocja walorów historycznych i estetycznych regionu. Realizacja projektu przyczyni się do poprawy sytuacji zdiagnozowanej w analizie SWOT konsultowanego dokumentu – jednego z najniższych wskaźników liczby ośrodków kultury na jednego mieszkańca na tle kraju. Należy ponownie podkreślić, że projekt rewitalizacji i adaptacji pałacu w drodze konkursu w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 Osi Priorytetowej 4 – Środowisko i kultura dla Działania 4.4 Zasoby kultury i dziedzictwa kulturowego dla Poddziałania 4.4.1 Zasoby kultury i dziedzictwa kulturowego – projekty realizowane poza formułą ZIT, po zakończeniu procedury odwoławczej</p>		
--	---	---	--	--

	<p>uzyskał taką samą ilość punktów co Regionalne Centrum Animacji Kultury, jednak nie uzyskał dofinansowania. Liczba punktów przyznanych przez komisję ekspercką potwierdza jednak znaczenie projektu dla rozwoju kultury w województwie lubuskim.</p>	<p>Brak rekomendacji</p>	<p>Uwaga odrzucona</p>
<p>oraz pkt. 6.4.11</p> <p>„Rozwój projektu Pałace i parki Środkowego Nadodrza” Projekt obejmuje kontynuację działań rozpoczętych w roku 2014 przez Fundację Pałac Bojadła wraz z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Województwem Lubuskim przy wsparciu Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Archiwum Państwowego w Zielonej Górze oraz innych instytucji kultury, zarówno regionalnych, jak i zagranicznych.</p> <p>Ma on na celu kompleksowe opracowanie i cyfrowe udostępnianie obiektów zabytkowych architektury rezydencjonalnej w obszarze Środkowego Nadodrza. W jego ramach opracowywane są – przez historyków i historyków sztuki – zespoły pałacowo-parkowe znajdujące się na terenie Ziemi Lubuskiej. Opracowaniem towarzyszą zgromadzone i zdigitalizowane materiały archiwalne oraz ikonograficzne, dotyczące tychże obiektów, znajdujące się w archiwach polskich i zagranicznych oraz zbiorach prywatnych. Projekt obejmuje również dokumentację fotograficzną aktualnego stanu zachowania obiektów. Zarówno</p>	<p>Ad. postulowanego punktu 6.4.11 W konsultowanym dokumencie czytamy: „Na szczególne uwzględnienie zasługuje tu uwdatnianie i eksponowanie ochrony całych zabytków, stanowiących kompleksy zabytkowe, jak chociażby zespoły rezydencjonalne parkowo-palacowe, układy urbanistyczne, obiekty kultu religijnego wraz z ich artystycznymi zasobami. Takie podejście w połączeniu z oferta handlowo-gastronomiczną może stworzyć interesujący produkt kulturowy, odpowiadający na szerokie zapotrzebowanie społeczne. Na miano atrakcyjnego produktu kulturowego zasługiwać będzie zapewne ten, który wpisze się w oczekiwania turysty, ale także odwoła się do nowatorskiego sposobu w jaki będzie zaprezentowany potencjalnemu odbiorcy. Dlatego ważne jest stosowanie nowoczesnych technik gromadzenia, opracowywania i upowszechniania zbiorów muzealnych zgodnie z obowiązującymi w świecie trendami. Taka oferta dziedzictwa kulturowego województwa może stać się jego znakami firmowymi” (s. 35-36). Ponadto w dokumencie czytamy: Udostępnianie dziedzictwa kulturowego województwa poprzez realizację projektów mających na celu powstanie</p>		

	<p>opracowania, jak i zdigitalizowane materiały archiwalne oraz zdjęcia prezentujące stan aktualny są nieodpłatnie udostępniane w sieci, za pomocą strony www.palaceiparki.pl. Digitalizacja ikonografii zasobu architektonicznego regionu pozwoli na rozpropagowanie wiedzy o architekturze rezydencjonalnej regionu, najbardziej zaniedbanej w skali kraju we wszystkich aspektach. Rzetelne opracowanie i udostępnienie informacji na temat zespołów przyczyniać się będzie do zaistnienia ich w świadomości społecznej.</p> <p>Rozbudowa projektu obejmuje opracowanie i wdrożenie systemu audioprzewodników po niedostępnych na co dzień pałacach, dworach i zamkach, w postaci plików dźwiękowych do ściągnięcia ze strony „Pałace i parki Środkowego Nadodrza”, bądź za pomocą QR kodów umieszczonych w pobliżu każdego zabytku. Orowadzanie dźwiękowe możliwe będzie również w wersjach obcojęzycznych (angielski, niemiecki) oraz w postaci audiodeskrpcji dla niewidzących.</p>	<p><u>infrastruktury, umożliwiającej jego prezentację i promocję, digitalizację zasobów, w tym realizacja kulturowych szlaków tematycznych, obejmujących najcenniejsze i najważniejsze miejsca z punktu widzenia wartości historyczno-kulturowej.</u> (s. 37)</p> <p>W odniesieniu do powyższej diagnozy, Fundacja Pałac Bojadła od roku 2014 wdraża projekt „Pałace i parki Środkowego Nadodrza”, uwydatniający i eksponujący ochronę zabytków, stanowiących kompleksy zabytkowe, jak zespoły rezydencjonalne parkowo-pałacowe. Dotąd, dzięki środkom Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Województwa Lubuskiego Fundacja opracowała i bezpłatnie udostępniła w sieci materiały dotyczące 15 takich obiektów oraz zdigitalizowała ponad 1500 materiałów archiwalnych z archiwów krajowych i zagranicznych oraz z kolekcji prywatnych, co jest przedsięwzięciem niemal rewolucyjnym, gdyż obiekty te były dotąd nieznanne szerszej grupie odbiorców. <u>Żadna z instytucji powołanych do ochrony zabytków nie poczyniła tak dalece zakrojonych działań na rzecz popularyzacji wyjątkowego dziedzictwa regionu.</u></p>		
	<p>Uwaga końcowa: Jak czytamy na str. 7 konsultowanego dokumentu: „Program rozwoju kultury jest swoistym drogowskazem dla działań o znaczeniu kulturowym, ukierunkowującym politykę kulturalną na realizację oczekiwanych i</p>			

			<p>pożądanych przez społeczeństwo przedsięwzięć. Rezultatem wsiuchania się w głos obywateli może być znaczny wzrost zainteresowania działalnością kulturową, chęć uczestnictwa nie tylko w finalnym przedsięwzięciu, ale również zaistnienia w procesie współtworzenia".</p> <p>Obydwa powyższe projekty Fundacji, zarówno w obszarze adaptacji obiektu na cele kulturalne, jak i w przypadku projektu digitalizacyjnego powstały w oparciu o zbiory kolekcjonerów – pasjonatów z regionu oraz społeczności lokalnych. Ich partycypacja powoduje, iż stanowią one swoiste ARCHIWUM SPOŁECZNE kulturalnego dziedzictwa regionu.</p> <p>Opracowany program merytoryczny działalności kulturalnej w zrewitalizowanym pałacu powstał w oparciu o uwagi uczestników eventów organizowanych przez Fundację.</p>		

7. Gmina Międzyrzecz

Uwagi:

Lp.	Część dokumentu, do którego odnosi się uwaga (np. pkt., nr str. ....)	Treść uwagi (propozycja zmian)	Uzasadnienie uwagi	Rekomendacja Departamentu Infrastruktury Społecznej UMWL	Decyzja Zarządu Województwa Lubuskiego
1.		Ujęcie projektu „Przebudowa wraz z rozbudową budynku Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie i dostawa i montaż transportu do przewozu turystów w Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie”.	Unikatowy na skalę europejską system fortyfikacji przyciąga rzesze turystów z kraju i zagranicy, obiekty te można nazwać bezcennymi zabytkami sztuki fortyfikacyjnej. Z uwagi na rozległość (obiekt MRU rozciąga się od Skwierzyny do Cigacic – znajdują się w części północnej i południowej województwa) orz	Brak rekomendacji	Uwaga odrzucona

		<p>unikalność stanowią jedną z podstawowych atrakcji turystycznych województwa lubuskiego oraz całego kraju. Obiekt wielokrotnie nagradzany jako Perła Województwa Lubuskiego m.in. przez Urząd Marszałkowski oraz otrzymał Złoty Medal Targów Turystycznych Tour Salon, które odbywają się w Poznaniu.</p> <p>Zabytki budownictwa obronnego MRU w połączeniu z walorami przyrodniczego regionu, stanowią perłę turystyczną Europy. Podziemia Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego są największym i najważniejszym zimowiskiem nietoperzy w Polsce. W sierpniu 1980 roku na podstawie Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego w części podziemi o powierzchni 2,5 ha utworzono rezerwat „Nietoperek”, a w grudniu 1998 roku Rozporządzeniem Ministra OŚNiL powołano rezerwat „Nietoperek II”, obejmując tym samym ochroną całość MRU.</p> <p>Rokrocznie MRU odwiedza 40 tys. Turystów z Polski i świata o czym świadczy liczba sprzedanych biletów. Niewątpliwie wykonane już działania odtwarzające historyczny wygląd zewnętrzny bunkra, częściowo odtwarzające historyczną aranżację wnętrz, prace remontowe zabezpieczające obiekt przed dalszym niszczeniem tj. odwodnienie, izolacja przeciwwilgociowa oraz uruchomienie zniszczonej wentylacji, a także udostępnienie w podziemnej trasie toalety dla potrzeb turystów (najdłuższa trasa turystyczna trwa 8 godzin) spowodowały wzrost zainteresowania turystycznego obiektem.</p> <p>Obiekt jest ujęty w innych programach województwa lubuskiego, m.in. Programie Opieki nad Zabytkami Województwa Lubuskiego na lata 2017-2020, brak wpisania tego obiektu do Programu Rozwoju Kultury powoduje, że dokument ten będzie niekompatybilny z innymi programami województwa lubuskiego, brak zazębiania się tych dokumentów nie tworzy spójnej całości w obrębie polityki programowania.</p>		
--	--	---	--	--

			Przebudowa wraz z rozbudową budynku Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie zakłada obiekt dwukondygnacyjny, w którym górna kondygnacja przewidziana jest jako część historyczna międzyrzeckich fortyfikacji, natomiast dolina będzie pełnić między innymi istotną rolę edukacyjną związaną z funkcjonującym w podziemiach rezerwatem nietoperzy. Budynek będzie w pełni przystosowany dla osób niepełnosprawnych. Projekt uruchomienia kolejki wąskotorowej kursującej w systemie podziemnym podniesie Międzyrzecki Rejon Umocniony do rangi nie tylko ogólnopolskiej. Zakłada on ruch pomiędzy dworcami kolejowymi Heinrich i Friedrich. W ten sposób zwiększy się dostępność dalszych linii korytarzy oraz pozwoli na udostępnienie kolejnego obiektu bojowego. Uruchomienie kolejki da możliwość zwiększenia dostępności podziemi również dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Proponowany zakres projektu dotyczący budowy nowego budynku Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy zakłada powstanie w pełni nowoczesnego pawilonu wystawienniczo-edukacyjnego dostosowanego do współczesnych norm obsługi ruchu turystycznego.		

8. Fundacja Łagowski Dom Artystów

Uwagi:

Lp.	Część dokumentu, do którego odnosi się uwaga (np. pkt., nr str. ...)	Treść uwagi (propozycja zmian)	Uzasadnienie uwagi	Rekomendacja Departamentu Infrastruktury Społecznej UMWL	Decyzja Zarządu Województwa Lubuskiego
1.	Punkt 6.4	Wpisanie dodatkowej inwestycji: Pkt 6.4.10 Rozbudowa Galerii Sztuki „Magiel” w miejscowości Łagów. Wieś Łagów, stolica gminy o tej samej nazwie jest ośrodkiem kulturalnym o znaczeniu	Łagów jest jedną z najpiękniejszych miejscowości turystycznych województwa lubuskiego. Centrum miejscowości zachowało cechy średniowiecznego grodu obronnego. Malowniczo położony wśród jezior i lasów może być celem weekendowych wypadów.	Brak rekomendacji	Uwaga odrzucona

	<p>ponadgminnym. Od 30 lat odbywa się znana w całym kraju impreza pod nazwą Lubuskie Lato Filmowe, a od 28 lat Ogólnopolski Plener Malarski. Odbywa się tam również szereg imprez o znaczeniu regionalnym. Ponadto w okresie sezonu turystycznego w Łagowie odbywa się kilkadziesiąt imprez o znaczeniu lokalnym. Łagów jest jedną z najpiękniejszych miejscowości turystycznych województwa lubuskiego. Centrum miejscowości zachowało cechy średniowiecznego grodu obronnego. Malowniczo położony wśród jezior i lasów może być celem weekendowych wypadów. Ważnymi elementami są zabytki dziedzictwa kulturowego, do których należą Zamek Joannitów z połowy XIV wieku z murami i bramami Polska i Marchijską w Łagowie oraz Kościół parafialny p.w. Św. Jana Chrzciciela w Łagowie. Jednym z kluczowych problemów Łagowa jest brak profesjonalnego miejsca spotkań kulturalnych pod dachem – Centrum Kultury z prawdziwego zdarzenia. Podmiotem odpowiedzialnym za większość działań kulturalnych jest fundacja „Łagowski Dom Artysty”. Głównym celem jest wzmocnienie dotychczasowych zasobów kulturalnych oraz poprawa dostępu społeczności lokalnej, jak również osób spoza regionu Gminy Łagów, do cyklicznych przedsięwzięć z pogranicza kultury i edukacji poprzez rozbudowę Galerii Sztuki „Magiel”.</p>	<p>Kulturalny, wczasowy, turystyczny, codzienny, to Łagów zwykły, ale zadbane w sezonie letnim i poza nim, starający się być inny, ale wyróżniają się pozytywnie w okolicy i regionie, łączący stare i nowe trendy – pokazujący co lokalne, czyli przyciągający starych i nowych, przyciągający każdego, kto tutaj zajrzy, pomieszka poodycha czystym powietrzem tych stron.</p> <p>Jednym z kluczowych problemów Łagowa jest brak profesjonalnego miejsca do spotkań kulturalnych pod dachem – Centrum Kultury z prawdziwego zdarzenia. Fundacja „Łagowski Dom Artysty” postanowiła wziąć na siebie rolę promotora Kultury na terenie Lubuskiej Perty. Niestety organizacja nie ma wystarczających zasobów i bazy dla prowadzenia działalności kulturalnej, a przede wszystkim dla pracy twórczej lokalnego środowiska, spotkań integracyjnych społeczeństwa oraz działań dla dzieci i młodzieży. Obecnie działalność fundacji prowadzona jest w budynku na terenie działki Nr 103 przy ul. Chrobrego w Łagowie. Infrastruktura Wnioskodawcy w zakresie opisanym w przedmiotowym wniosku pozostawia wiele do życzenia. Powierzchnia obecnego obiektu wynosi zaledwie 22m2, co więcej, nie posiada on zaplecza socjalnego. Należy podkreślić niezwykłą gospodarność i zaangażowanie osób działających w Fundacji. Przy funduszach pozyskiwanych na potrzeby działalności statutowej ilość dotychczas realizowanych projektów kulturalnych jest doprawdy godna podziwu. Niestety wąskie gardło pod postacią niewystarczającego zaplecza materialnego oznacza także, że niektóre zadania siłą rzeczy realizowane sa tylko częściowo a inne wręcz zarzucane. Brak jest niezbędnych zasobów i bazy dla prowadzenia działalności kulturalnej, a przede wszystkim:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dla pracy twórczej lokalnego środowiska, - spotkań integracyjnych społeczeństwa lokalnego, - działań kulturalno-artystycznych i skierowanych ściśle do dzieci i młodzieży. Nie ma stałego miejsca 	
--	---	--	--

			do prowadzenia warsztatów tematycznych. Łagów cierpi na brak profesjonalnie wyposażonych pracowni i Sali wystawienniczych. Tak naprawdę należy skonstatować z przykrością, iż Miasto Artystów – Lubuska Perła – Łagów nie ma prawdziwego miejsca do organizacji wystaw, spotkań z malarzami, filmowcami, muzykami, koncertów kameralnych oraz warsztatów artystycznych itd.		
--	--	--	---	--	--

9. Gmina Międzyrzecz

Uwagi:

Lp.	Część dokumentu, do którego odnosi się uwaga (np. pkt., nr str. ...)	Treść uwagi (propozycja zmian)	Uzasadnienie uwagi	Rekomendacja Departamentu Infrastruktury Społecznej UMWL	Decyzja Zarządu Województwa Lubuskiego
1.		Ujęcie projektu „Lokalny szlak śladami kultury narodowo-sakralnej”	Powstanie szlaku kulturowego będącego formą ochrony dziedzictwa przeszłości, wzmocnienie oferty turystycznej gminy Międzyrzecz, Świebodzin i Przytoczna oraz poprawa potencjału kulturowego, sakralnego, turystycznego jak również aspektu edukacyjnego. Poprzez utworzenie szlaku nastąpi również zbliżenie regionów – gmin, które łączy trasa szlaku jak również materialne i niematerialne przybliżenie atrakcyjności dziedzictwa. Szlak kulturowy swoim zasięgiem będzie obejmował następujące miejsca: Świebodzin – Pomnik Chrystusa Króla, Gościkowo-Paradyż - Zespół klasztorny opactwa cysterskiego w Gościkowie-Paradyżu,	Uwaga zasadna (rekomendacja ujęcia w Programie)	Uwaga przyjęta

				<p>Pniewo – Międzyrzecki Rejon Umocniony – Muzeum Fortyfikacji i Nietoperzy w Pniewie, Kęszycza Leśna – Lubuski Nazareć, Międzyrzec – Sanktuarium Pierwszych Męczenników Polski, Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego, zamek z XIV - XVI wieku, Święty Wojciech - Kościół Filialny Święty Wojciech, Rokitno – Sanktuarium Matki Bożej Cierpliwie Słuchającej.</p> <p>Centralna część województwa lubuskiego obejmująca powiaty świebodziński i międzyrzecki jest obszarem bogatym w dziedzictwo średniowiecznego chrześcijaństwa. Pod względem historycznym są to obszary zachodniej Wielkopolski - zwłaszcza powiat międzyrzecki - które w okresie wczesnośredniowiecznym (począwszy od panowania Bolesława Chrobrego) poddane były działaniom chrystianizacyjnym. W XII wieku Bolesław Krzywousty założył biskupstwo lubuskie, jako część metropolii poznańskiej w skład której wchodziły tereny dzisiejszego powiatu międzyrzeckiego i świebodzińskiego. Natomiast w XIII wieku na tym terenie - najpierw w Gościkowie-Paradyżu, a następnie w Starym Dworku i Zemsku pojawiają się cystersi, zakon założony przez św. Roberta z Molesme i reformatora św. Bernarda z Clairvaux. Dzieje chrześcijaństwa na tym obszarze w ciągu ponad 1000 lat pozostawiły znaczącą spuściznę materialną i duchową, określaną nie tylko tożsamość tego terenu, ale również wpisującą się w tożsamość środkowoeuropejską. Uwagę zwracają liczne zabytki o bardzo dużych walorach kulturowych i artystycznych. Te cysterskie funkcjonują w ramach Cysterskiego Szlaku Kulturowego oraz tzw. Europejskiej Drogi Kulturowej. Należy jednak podkreślić, że wskazane szlaki w pewnym stopniu uszczuplają faktyczny zasób jaki mogłyby zostać wykorzystany w ramach planowanych szlaków kulturowych jako narzędzia turystyki kwalifikowanej. Lubuski odcinek szlaku cysterskiego w okolicach</p>
--	--	--	--	--

			<p>Międzyrzecza i Świebodzina obejmuje wyłącznie najważniejsze obiekty znajdujące się w Gościkowie-Paradyżu, Rokitnie, Zemsku, Starym Dworku. Bardzo słabo wykorzystywany jest także szlak św. Jakuba od Pszczewa przez Rokitno w kierunku do Frankfurtu nad Odrą.</p> <p>Na obecnym etapie należy w wymiarze barier zewnętrznych wskazać na brak spójnej informacji i promocji obiektów, które są uwzględniane jako elementy szlaku, natomiast na poziomie wewnętrznym brak skoordynowanej oferty wokół obiektów dobrze rozpoznawanych turystycznie, które tworzą potencjał dla ich otoczenia - a więc Chrystus w Świebodzinie i MRU).</p> <p>W założeniu merytorycznym planowany szlak będzie obejmował dziedzictwo kulturowe, sakralne, turystyczne i przyrodnicze mikroregionu międzyrzeckiego. Tematem wiodącym szlaku będzie dziedzictwo religijne jako uzupełnienie dla oferty istniejącej.</p>		
--	--	--	--	--	--

10. Muzeum Woldenberczyków w Dobiegniewie

Uwagi:

Lp.	Część dokumentu, do którego odnosi się uwaga (np. pkt., nr str. ...)	Treść uwagi (propozycja zmian)	Uzasadnienie uwagi	Rekomendacja Departamentu Infrastruktury Społecznej UMWWL	Decyzja Zarządu Województwa Lubuskiego
1.		Ujęcie projektu <i>Rozbudowa Muzeum Woldenberczyków w Dobiegniewie</i>	<p>W czasie II wojny światowej w dawnym Woldenbergu mieszcili się obóz dla polskich oficerów. Przebywało w nim siedem tysięcy jeńców. Byli wśród nich najwybitniejsi przedstawiciele polskiej inteligencji: naukowcy, literaci, aktorzy, plastycy, sportowcy. Muzeum mieści się w baraku części niemieckiej obozu. Powierzchnia ekspozycji</p>	<p>Uwaga zasadna (rekomendacja ujęcia w Programie)</p>	<p>Uwaga przyjęta</p>

			<p>muzealnej wynosi ok.400m2. Niektóre elementy wyposażenia obozowego przeniesiono z poszczególnych baraków m.in. drzwi pochodzące z aresztu obozowego, płyty nagrobne z cmentarza obozowego, prawą stronę ołtarza z kaplicy obozowej – płaskorzeźba wykonana przez prof. Stanisława Horno- Popławskiego. Na zasoby muzealne składają się zbiory własne – ok. 2459 zinventaryzowanych eksponatów i kilkadziesiąt depozytów. Ekspozycje w większości są darem byłych jenców lub ich rodzin. Celem rozwoju i rozbudowy dobiegniewskiego muzeum jest rekonstrukcja części budynków dawnego obozu jenieckiego i zagospodarowanie przyległego terenu.</p>		
--	--	--	--	--	--